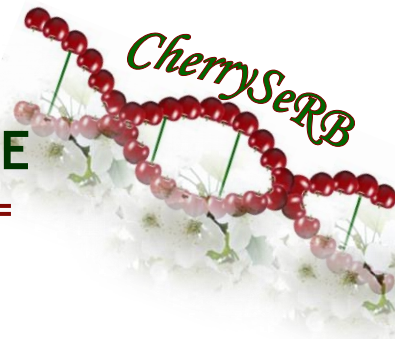

 Fond za nauku Republike Srbije — Program IDEJE

GENETIČKE OSNOVE USPEŠNOG OPLOĐENJA TREŠNJE I VIŠNJE

dr Slađana Marić
Institut za voćarstvo, Čačak

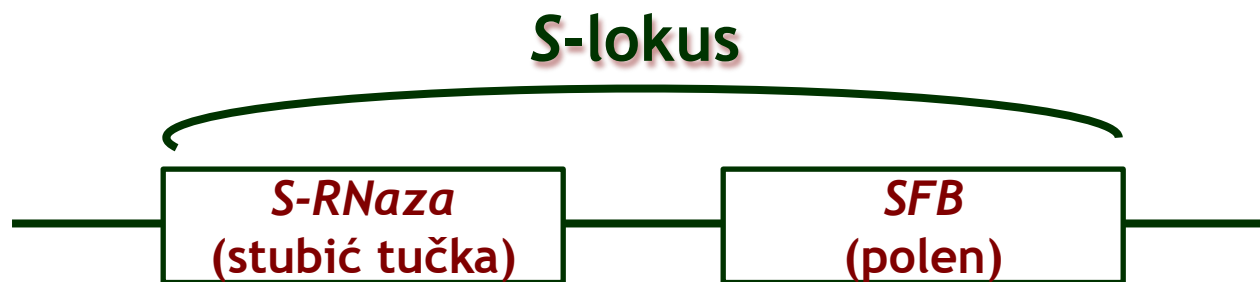
Fond za nauku Republike Srbije – Program IDEJE

- 🍒 Uspeh u voćarskoj proizvodnji zavisi u velikoj meri od načina oplodjenja – samooplođenje i strano oplodjenje
- 🍒 Samooplodne sorte mogu da se gaje u jednosortnim zasadima
- 🍒 Samobesplodne sorte **zahtevaju** prisustvo najmanje dve genetički kompatibilne sorte u zasadu
- 🍒 Trešnja (*Prunus avium* L.) je diploidna vrsta voćaka – većina sorti trešnje je samobesplodna; određen broj sorti interinkompatibilan; postoje samooplodne sorte
- 🍒 Višnja (*Prunus cerasus* L. – *Prunus fruticosa* Pall. × *Prunus avium* L.) je tetraploidna vrsta voćaka – većina sorti višnje je samooplodna; postoje delimično samooplodne i samobesplodne sorte

Fond za nauku Republike Srbije – Program IDEJE

- Samobesplodnost trešnje i višnje je gametofitnog tipa, regulisana ekspresijom dva gena *S*-lokusa (*S-RNaza* i *SFB* geni)

- Prisustvo istog *S*-alela u polenu i stubiću dovodi do zaustavljanja rasta polenove cevčice, što ima za posledicu izostajanje oplodjenja, nezavisno od toga da li se radi o polenu iste sorte (samooprašivanje), ili druge sorte iste grupe inkompatibilnosti (stranooprašivanje)

TREŠNJA

- Identifikovano preko 30 *S*-alela kod trešnje – 22 alela kod gajenih sorti (6 alela i 13 grupa inkompatibilnosti – 1995. godina)
- 63 grupe inkompatibilnosti (1.483 sorte; I grupa: S_1S_2 ; II grupa: S_1S_3 ; III grupa: $S_3S_4\dots$); grupa univerzalnih donora ('0'; 26 sorti); grupa samooplodnih sorti (91 sorta)
- OpenAgrar-Repositoryum
https://www.openagrar.de/receive/openagrar_mods_00064311
- Samooplodne sorte trešnje: mutacije u alelima *SFB* gena (veštački izazvane mutacije SFB_3' i SFB_4' ; prirodni mutant SFB_5' – sorta 'Kronio')

Samobesplodna sorta × samooplodna sorta → ✓ $S_3S_4 \times S_3S_4'$
(S_3S_4 sorta 'Karina') (S_3S_4' sorta 'Sunburst')

Samooplodna sorta × samobesplodna sorta → ✗ $S_3S_4' \times S_3S_4$
(S_3S_4' sorta 'Sunburst') (S_3S_4 sorta 'Karina')

Samooplodne sorte trešnje – univerzalni oprašivači

Pažljivo pri izboru oprašivača za samooplodne sorte

Fond za nauku Republike Srbije – Program IDEJE

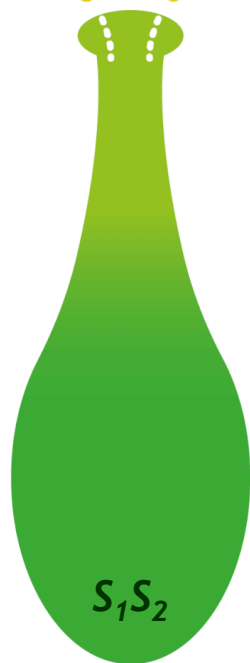

VIŠNJA

- Identifikovano **12 funkcionalnih** ($S_1, S_4, S_6, S_9, S_{12}, S_{13}, S_{14}, S_{16}, S_{26}, S_{33}, S_{34}$ i S_{35}) i **9 nefunkcionalnih S-alela** ($S_1', S_{6m}, S_{6m2}, S_{13m}, S_{13}', S_{36a}, S_{36b}, S_{36b2}$ i S_{36b3})
- $S_1, S_4, S_6, S_9, S_{12}, S_{13}, S_{14}$ i S_{16} poreklom od divlje trešnje (*Prunus avium*)
- S_{26}, S_{33}, S_{35} i S_{36} poreklom od stepske višnje (*Prunus fruticosa*)
- Određen S-genotip kod 58 sorti višnje
- Samooplodne sorte** (visok procenat zametanja u slobodnom oprašivanju i više od 14% u samooprašivanju);
- Delimično samooplodne sorte** (srednji procenat zametanja u slobodnom oprašivanju i niže od 14% u samooprašivanju);
- Samobesplodne sorte** (srednji procenat zametanja u slobodnom oprašivanju i niže od 1% u samooprašivanju)

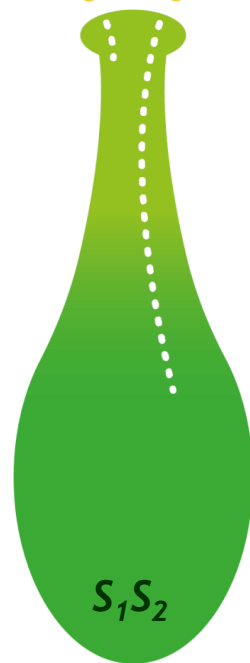

S_1 S_2

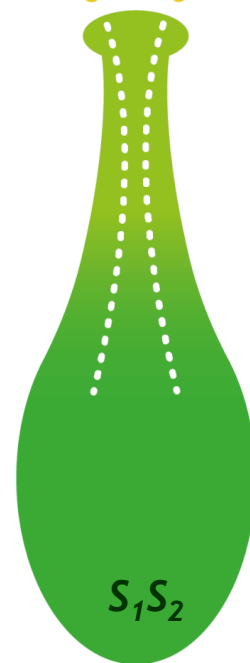
Inkompatibilna

S_1 S_3

Delimično kompatibilna

S_3 S_4

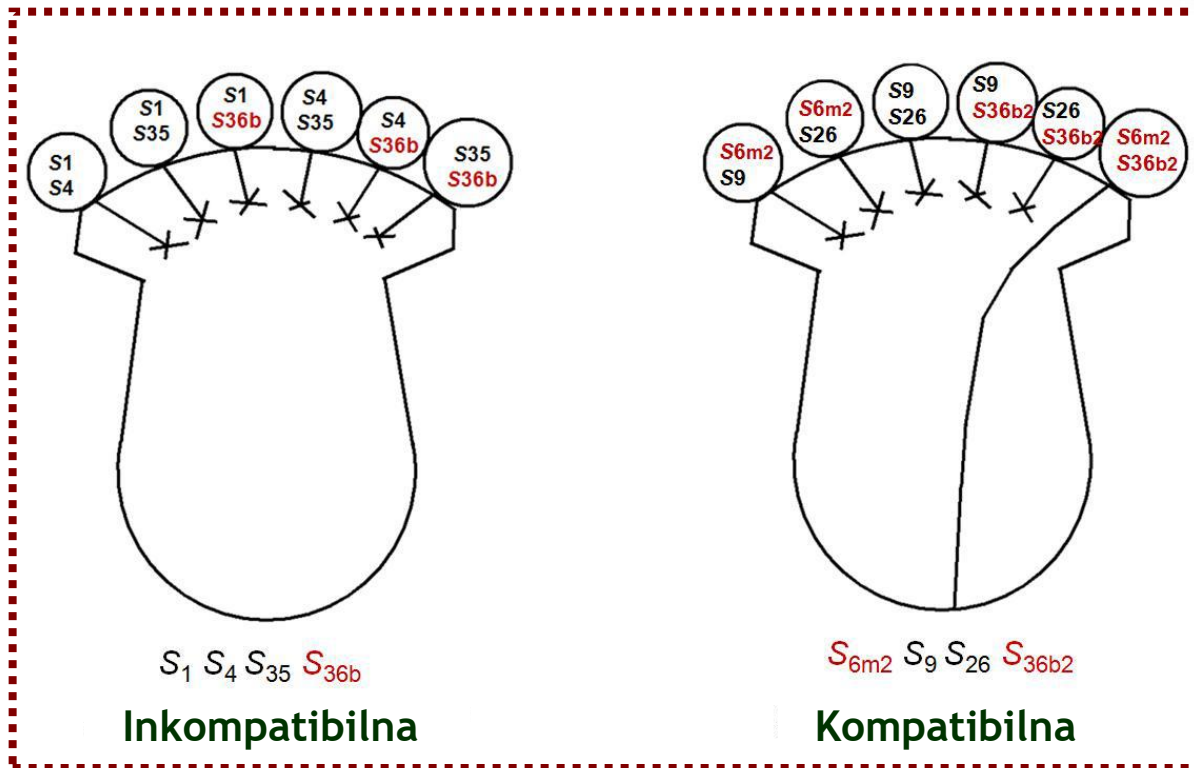
Kompatibilna

TREŠNJA

- uspešno oplodjenje je jedino moguće kada su S-aleli u polenu i stubiću tučka različiti -

Fond za nauku Republike Srbije – Program IDEJE

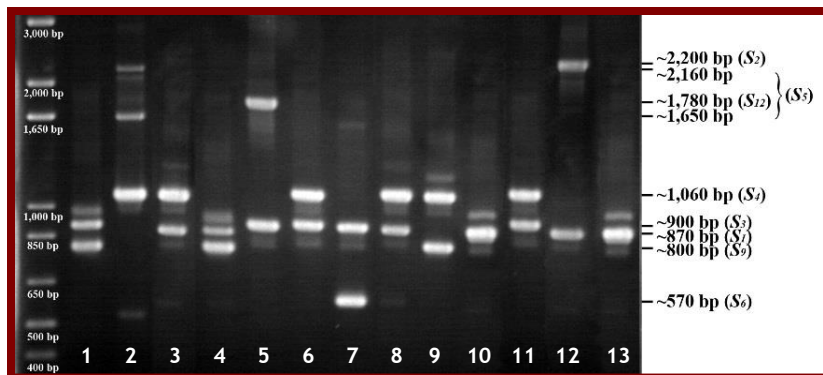

VIŠNJA

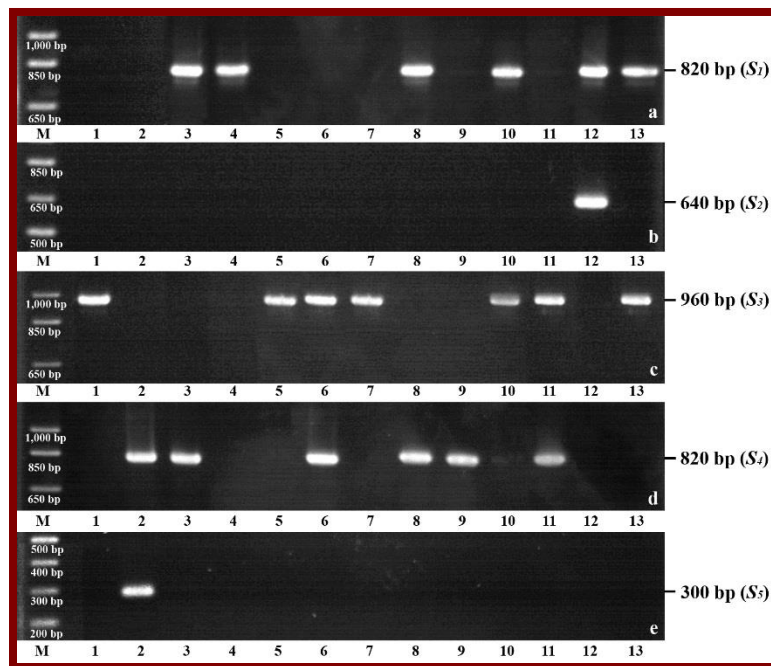
- prisustvo najmanje dva nefunkcionalna S-haplotipa (S_1' , S_{6m} , S_{6m2} , S_{13m} , S_{13}' , S_{36a} , S_{36b} , S_{36b2} and S_{36b3}) dovode do samooplodnosti sorti -

Fond za nauku Republike Srbije – Program IDEJE

PCR proizvodi dobijeni umnožavanjem genomskog fragmenta *S-RNaze* sa konsenzus prajmerima specifičnim za drugi intron kod uzoraka različitih sorti trešnje

PCR proizvodi dobijeni umnožavanjem genomskog fragmenta *S-RNaze* sa alel-specifičnim prajmerima kod uzoraka različitih sorti trešnje

Fond za nauku Republike Srbije – Program IDEJE

Ispitivani genotipovi trešnje i višnje u okviru projekta CherrySeRB

Autohtoni genotipovi trešnje:

- ✓ 'G-2' (S_2S_3)
- ✓ 'Dolga Šiška' (S_3S_{12})
- ✓ 'Canetova' (S_5S_6)
- ✓ 'Ohridska Crna' (S_4S_x)

S_x - novi alel

Oprašivači:

- ✓ 'Burlat' (S_3S_9)
- ✓ 'Kordia' (S_3S_6)
- ✓ 'Lapins' (S_1S_4)
- ✓ 'Rita' (S_5S_{22})
- ✓ 'Summit' (S_1S_2)
- ✓ 'Sunburst' (S_3S_4)

```

SFB13_Sof1:  *      20      *      40      *      60      *      80      *     100
SFB13_Suma:  AGTTAATGACTGCAAGGCTGTAAGGCTGATGCGTACCAACAAAATACCTTAGCGGTTGAGGTTATAGTCTTAAACAGACTCTTGGAGATGATTGAA : 100
SFB13_Heim:  AGTTAATGACTGCAAGGCTGTAAGGCTGATGCGTACCAACAAAATACCTTAGCGGTTGAGGTTATAGTCTTAAACAGACTCTTGGAGATGATTGAA : 100
SFB13_CeRu:  AGTTAATGACTGCAAGGCTGTAAGGCTGATGCGTACCAACAAAATACCTTAGCGGTTGAGGTTATAGTCTTAAACAGACTCTTGGAGATGATTGAA : 100

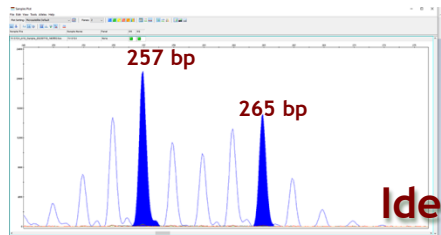
SFB13_Sof1:  *     120     *     140     *     160     *     180     *     200
SFB13_Suma:  GCAATTCCTCCCTGGTAAATGACTGCGGAGCATCTTAAGGGTACAATTTTAATGGAGTAGCACACATCTTCAAGAAGGCTCATATTACGCA : 200
SFB13_Heim:  GCAATTCCTCCCTGGTAAATGACTGCGGAGCATCTTAAGGGTACAATTTTAATGGAGTAGCACACATCTTCAAGAAGGCTCATATTACGCA : 200
SFB13_CeRu:  GCAATTCCTCCCTGGTAAATGACTGCGGAGCATCTTAAGGGTACAATTTTAATGGAGTAGCACACATCTTCAAGAAGGCTCATATTACGCA : 200

SFB13_Sof1:  *     220     *     240     *     260     *     280     *     300
SFB13_Suma:  TTATGCTCTTTGATTCAGGAGCTGAAGAATTCGAA--AAATTCATAGCACCAGATGCCAATTCGAGTTCATGGGGTTATGATTGACGTTTACAGGAAC : 299
SFB13_Heim:  TTATGCTCTTTGATTCAGGAGCTGAAGAATTCGAA--AAATTCATAGCACCAGATGCCAATTCGAGTTCATGGGGTTATGATTGACGTTTACAGGAAC : 299
SFB13_CeRu:  TTATGCTCTTTGATTCAGGAGCTGAAGAATTCGAA--AAATTCATAGCACCAGATGCCAATTCGAGTTCATGGGGTTATGATTGACGTTTACAGGAAC : 299

SFB13_Sof1:  *     320     *     340     *     360     *     380     *     400
SFB13_Suma:  AAATTGCTGCTCTTAAGTTTATTTCTGTGAGGTTGGAAGGCATGAAGAAAATCGACTTATGGGCTCTCCAGAAAAAAGGTTGAAACATTTGT---- : 396
SFB13_Heim:  AAATTGCTGCTCTTAAGTTTATTTCTGTGAGGTTGGAAGGCATGAAGAAAATCGACTTATGGGCTCTCCAGAAAAAAGGTTGAAACATTTGTGCTC : 399
SFB13_CeRu:  AAATTGCTGCTCTTAAGTTTATTTCTGTGAGGTTGGAAGGCATGAAGAAAATCGACTTATGGGCTCTCCAGAAAAAAGGTTGAAACATTTGTGCTC : 399

SFB13_Sof1:  *     420     *     440
SFB13_Suma:  TTTTACTTTTCTTGGATTACAATATGTCACAAATCGGTGAGA : 442
SFB13_Heim:  TTTTACTTTTCTTGGATTACAATATGTCACAAATCGGTGAGA : 440
SFB13_CeRu:  TTTTACTTTTCTTGGATTACAATTA : 426
  
```

Poređenje sekvenci PCR proizvoda SFB_{13} alela četiri sorte višnje

Fragment analiza prvog introna S_{13} -RNaze kod sorte 'Sofija'

Identifikacija S-genotipa višnje (S -RNaza i SFB) – prvi put započeta u okviru projekta CherrySeRB

🍷 Identifikacija i razlikovanje preko 50 introdukovanih sorti trešnje

🍷 Po prvi put identifikovan S -genotip 8 starih introdukovanih i 56 sorti trešnje stvorenih u okviru oplemenjivačkih programa Instituta za voćarstvo u Čačku, Plovdivu (Bugarska) i Piteštiju (Rumunija)

🍷 Po prvi put identifikovan S -genotip 35 autohtonih/starih sorti trešnje nepoznatog porekla kolekcionisanih na prostoru Srbije, Makedonije, Bugarske i Rumunije

🍷 Po prvi put identifikovan S -genotip 11 autohtonih i domaćih sorti višnje (npr. 'Oblačinska' – $S_{6m2}S_9S_{26}S_{36b2}$)

Autohtoni genotipovi višnje:

- ✓ 'Feketička' ($S_1S_{6m2}S_{36b2}S_x$)
- ✓ 'GV-6' ($S_1S_{6m2}S_{36b2}S_x$)
- ✓ 'GV-10' ($S_1S_4S_{35}S_{36b}$)
- ✓ 'Lenka' ($S_{6m2}S_{35}S_{36b}S_{36b2}$)

Oprašivači:

- ✓ 'Šumadinka' ($S_1S_{13}S_{36b}S_{36b2}$)
- ✓ 'Sofija' ($S_1S_{13}'S_{36b2}S_x$)
- ✓ 'Érdi Bötermö' ($S_4S_{6m}S_{35}S_{36a}$)

PRIMENA S-GENOTIPIZACIJE U INSTITUTU ZA VOĆARSTVO, ČAČAK

- ✓ Determinacija S-genotipa autohtonih, domaćih stvorenih oplemenjivačkim radom i introdukovanih sorti
- ✓ Određivanje kompatibilnih kombinacija roditeljskih genotipova u okviru oplemenjivačkih programa na stvaranju novih sorti
- ✓ Ispitivanje pedigreea sejanaca u populaciji planskih hibrida (posebno u slučajevima pojave kontaminacije)
- ✓ Rana selekcija samooplodnih sejanaca iz populacija
- ✓ Identifikacija S-genotipa perspektivnih hibrida (prijavljenih kod Komisije za priznavanje sorti)
- ✓ Osnova za postavljanje ogleda u naučnoistraživačkom radu [‘Asenova rana’ i ‘Burlat’ (S_3S_9 – grupa inkompatibilnosti XVI); Dollenseppler (S_1S_7) i Dollenseppler Kiefer (S_1S_4)]

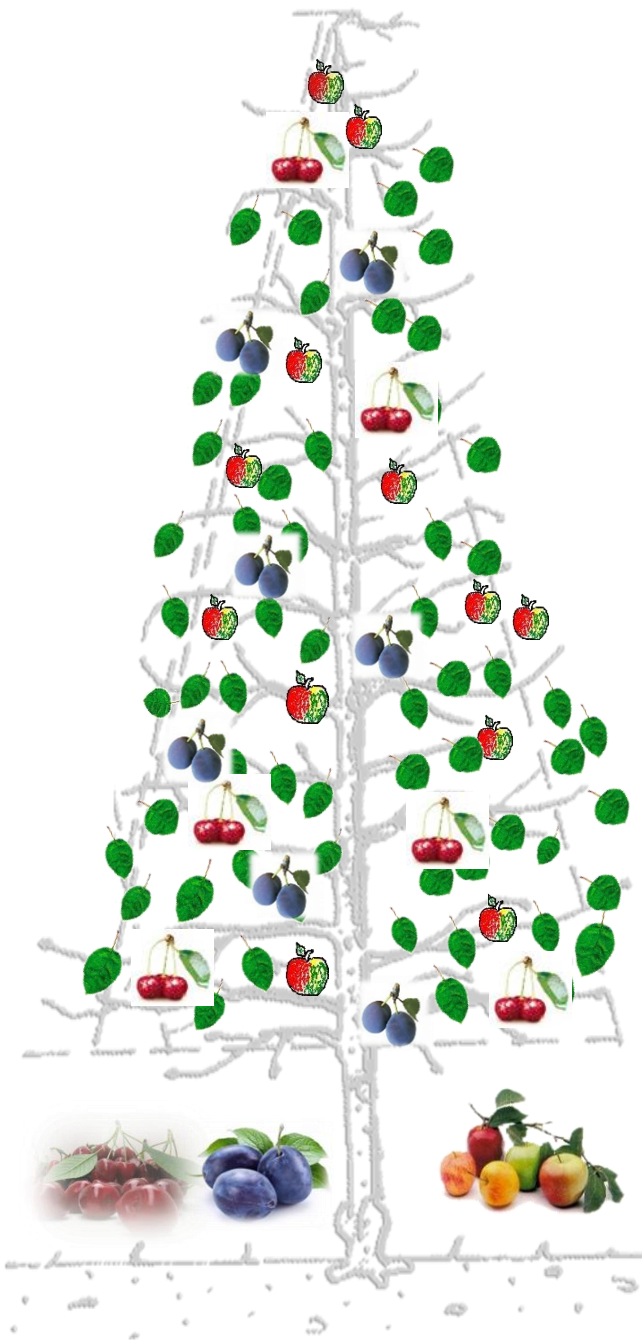
Fond za nauku Republike Srbije – Program IDEJE

Fond za inovacionu delatnost RS – Program **INOVACIONI VAUČERI**

- ✓ Finansijski podsticaj za mikro, mala i srednja preduzeća u cilju podizanja nivoa inovativnosti proizvoda i konkurentnosti na tržištu
- ✓ **Namenjeni preduzećima kojima su potrebne usluge naučnoistraživačkih organizacija za rešavanje problema na koje nailaze u svom poslovanju**
- ✓ Ukupan maksimalni iznos po preduzeću: **2.400.000 RSD (800.000 RSD po vaučeru)**
- ✓ Fond uplaćuje 60% vrednosti projekta bez PDV-a; Podnosilac prijave obezbeđuje 40% vrednosti projekta bez PDV-a i ukupni PDV

Institut za voćarstvo, Čačak

- U periodu 2021–2023, kroz **S-genotipizaciju** matičnih stabala voćaka realizovano pet inovacionih vaučera
- Podnosioci prijava, odnosno korisnici usluga Instituta: **Privredno društvo Grof off, Milutovac** (dva vaučera) i **REVA-DVA DOO Beograd** (tri vaučera)
- Privredno društvo Grof off, Milutovac: **45** matičnih stabala **trešnje** i **60** matičnih stabala **jabuke**
- REVA-DVA DOO Beograd: **53** matična stabla **trešnje**, **21** matično stablo **višnje** i **25** matičnih stabala **jabuke**
- **Važna sortna ispravnost sadnog materijala**, pored obezbeđenja dovoljnih količina kvalitetnog i zdravstveno proverenog sadnog materijala
- Pored vaučera, **saradnja sa individualnim proizvođačima**

**HVALA
NA PAŽNJI**

INSTITUT ZA VOĆARSTVO, ČAČAK